

Підняти престиж науки, зламати стереотипи, омолодити Академію...

Президент НАН України академік **Анатолій ЗАГОРОДНІЙ** відповідає на запитання газети «Світ»

— Навіть від президентів України ми не раз чули, що перший рік вони вникали у суть справи і вчилися бути президентами... А як бути президентом такого величезного наукового центру держави як Національна академія наук, та ще й у час її трансформації? Чи доводилося (і доводиться) вам вчитися? Чому саме? (Можливо, і в кого?)

— Попри дев'ятирічний досвід роботи віцепрезидентом Академії (а ще більш як два роки був головним ученим секретарем), на посаді президента НАН України почуваю себе майже новачком. І обсяг роботи, і характер проблем, які потрібно розв'язувати, значно розширилися. А головне, багатократно зріс рівень відповідальності за прийняті рішення. Адже від них може залежати доля багатьох тисяч людей. Це вкрай серйозно і відповідально.

Щодо того, чи доводилося вчитися, то все своє життя вчився відповідати тій посаді, яку випадало обіймати. А вчителі в мене були чудові. Це, передусім, Борис Євгенович Патон, з яким випало щастя працювати і спілкуватися майже щодня впродовж одинадцяти років. Намагаюся послуговуватися його підходами до розв'язання складних проблем. А ще, за прикладом Бориса Євгеновича, усі важливі рішення ухвалювати колегіально, після ґрунтовного обговорення. Своїми вчителями, які ділилися зі мною своїм науковим, життєвим і науково-організаційним досвідом, вважаю також академіків Олександра Сергійовича Давидова, Олексія Григоровича Ситенка, Михайла Семеновича Бродина, Віктора Григоровича Бар'яхтара, Антона Григоровича Наумовця, Віталія Дмитровича Походенка, Володимира Павловича Горбуліна. І зараз продовжую вчитися — особливо зважаючи на величезний обсяг завдань і потреб.

— Що вважаєте найголовнішим із того, що вдалося зробити за цей час? Що не вдається, або вдається важче? Чому? Які уроки для себе проходите?

Моя виборча програма містила багато пропозицій щодо змін в Академії. Але такі зміни (якщо хочете — реформи) не можуть не зачіпати чийось інтересів. Іншими словами, реформи не будуть влаштувати всіх. Для когось вони можуть бути вкрай дошкульними.

Але водночас зміни відбуваються. Зокрема, створено Науково-технічну раду при Президії НАН України та науково-координаційні ради секцій. Наприкінці березня 2021 року Президія НАН України розглянула та погодила пропозиції секцій та відділень Академії щодо припинення діяльності 15 наукових установ та 5 підприємств дослідно-виробничої бази з визначеними

Фото пресслужби НАНУ

шляхами цього припинення. Шляхи припинення діяльності ще 8-ми наукових установ і 6-ти державних підприємств потребують додаткового опрацювання. Додам, що протягом минулого року 17 організацій передано до сфери управління Фонду державного майна України для подальшої приватизації, наразі ще 12 організацій перебувають у стані передавання.

Принциповим є й подальше вдосконалення підходів до розподілу бюджетних коштів Академії. Кінцевою метою всіх змін має стати перехід до фінансування установ залежно від досягнутих результатів. Застосування

механізмів конкуренції установ, їхніх підрозділів і наукових колективів під час розподілу бюджетних коштів є, без сумніву, важливим чинником підвищення результативності наукових досліджень в Академії.

Важливою складовою реформування діяльності Академії є забезпечення ефективного використання майнового комплексу НАН України. Зараз завершується повна інвентаризація нерухомого майна, упорядкування його обліку, оновлення Єдиного реєстру об'єктів державної власності.

Закінчення на 2 стор. ►

Як називається столиця української фізики?

Або дещо про громадянську відповідальність ученого

Автор пише це, розуміючи: що такі думки, напевно, не будуть сприйняті кимось із колег. А дехто, навіть поділяючи позицію автора, подумає, що в українській науці є багато значно гостріших проблем — і матиме рацію. І все ж, сподіваюся, що ці міркування змусять когось замислитися над речами, які досі просто проходили повз його увагу. І тоді автор вважатиме своє завдання виконаним.

Отже, на початку червня автор брав участь у міжнародній конференції, на високому рівні організованій одним відомим

харківським академічним інститутом. Присвячено їй було фізиці конденсованого стану й низьких температур. У відповідності до реалій пандемічного часу відбувалася конференція в змішаному режимі — свою доповідь автор (як і більшість інших учасників з-поза Харкова) робив онлайн. Мовою конференції, як і годиться для форуму такого рівня, була англійська.

Фізика високих енергій не належить до поля фахової діяльності автора. Однак, побачивши анонсовані в програмі конференції міжнародні май-

стер-класи ЦЕРН, автор вирішив не втратити нагоди почути оглядову доповідь, присвячену вступові до Стандартної моделі. Робив доповідь відомий харківський фізик, що активно працює на Великому адронному колайдері (і має один із найвищих в Україні показників цитованості).

Представляючи цю доповідь, ведучий (англійською) оголосив, що через широкий характер і зорієнтованість на молодь, зроблено її буде «рідною мовою» («native language») аудиторії. А вже доповідач, сказав-

ши кілька вступних речень доброю англійською, розтлумачив міжнародному співтовариству, що ця рідна мова в Україні — російська, що саме нею зрозуміліше буде слухати школярів — і перейшов на неї. А на його англійських слайдах знизу скрізь стояло: Kharkov, хоч програма конференції й стверджувала, що вона відбувається в місті, яке по-англійському називається Kharkiv...

І кілька іноземних учених високого рівня, присутніх при цьому, відразу ж дістали предметний урок: російська пропаганда має

рацію, рідною мовою українців насправді є російська, а всі ті кампанії «Kyiv not Kiev», які героїчно проводять наші дипломати вкупі з волонтерами — то щось безумовно чуже «автентичним юкам».

Не говоритиму про те, що, чинячи так, і доповідач, і організатори конференції порушили відразу два закони — про державну мову і про освіту (добрі наміри, закладені в українські закони такого стибу, насправді нівелюються необов'язковістю їх виконання).

Закінчення на 2 стор. ►

Підняти престиж науки, зламати стереотипи, омолодити Академію...

▼ *Закінчення. Початок на 1 стор.*

Мета цього процесу — визначити об'єкти нерухомості і земельні ділянки, що їх тривалий час не використовують або використовують неефективно, та здійснити заходи з репрофілювання окремих з них, передачі іншим науковим установам чи створення на їхній базі академічних інноваційних структур.

Справи рухаються, але не так швидко, як хотілося б, і це одна з проблем, які необхідно вирішувати.

Важче — ламати стереотипи, що склалися роками. Це стосується і зміни мережі установ, і розподілу базового фінансування, і проведення конкурсів, і, зрештою, навіть виборів нових членів Академії (останні вибори, зокрема, дають підстави припустити, що в окремих випадках наукові інтереси поступаються корпоративним). Поки що не вдалося досягнути збільшення представництва членів Академії в регіонах та поза інститутами НАН України, суттєво зменшити середній вік членів Академії, покращити гендерний баланс.

— У своїй передвиборній програмі ви ставили завдання підняти престиж науки в державі. Що вклали і вкладаєте в це поняття? Чи можна вважати зрушенням те, що президент Академії наук є членом РНБО? (Один з ваших суперників на виборах заявив, що такого прогресу досягнуто вперше за 15 років). Чи є приклади впливу на рішення РНБО, виходячи з точки зору НАН України? Чи є приклади взаємодії НАНУ і Верховної Ради, уряду? Адже представники уряду чи парламенту навіть на Загальні збори останніми роками приходять здебільшого для того, щоб «вислухати» своє привітання і дати настанови...

— Підняття престижу науки в державі й суспільстві є питанням майбутнього України — не буде розуміння ролі науки, не буде і поступу в економіці, не буде і зростання добробуту суспільства. Що я вкладаю в поняття підняття престижу науки в державі? Передусім

На науковій конференції

Фото пресслужби НАНУ

усвідомлення керівництвом держави вирішальної ролі науки для розвитку економіки, освіти, охорони здоров'я, обороноздатності і безпеки. А це — фінансування наукової галузі в обсягах, передбачених законодавством, забезпечення гідної заробітної плати науковців, престижність наукової роботи.

Як цього досягти? Тільки наполегливою повсякденною працею і використанням щонайменших можливостей демонстрації перед державою і суспільством користі науки для покращення життя людей, зростання міжнародного авторитету держави, зміцнення її обороноздатності. А це й особисті зустрічі з вищим керівництвом держави та керівниками міністерств, і запрошення представників влади на зібрання науковців (у тому числі на сесії Загальних зборів НАН України та засідання Президії Академії), і участь в заходах, що їх проводить Верховна Рада України та її комітети, участь в засіданнях РНБО України та надання від НАН України пропозицій до її рішень (і значна частина наших пропозицій вже знайшла своє місце в рішеннях РНБО), і оперативне реагування на виклики, що постають перед державою (зокрема, на пандемію COVID-19).

І все це Академія наразі використовує. Ваша правда, не

все ще виглядає так, як мусило би бути, але ми знали й значно гірші часи, і гірше ставлення до Академії. Крапля камінь точить, і я переконаний, що зрушення будуть.

— Співвідношення: фундаментальне — прикладне. Виступ академіка Локтева на Загальних зборах НАН України у травні в котрий раз оголив проблему: для держави важливо прикладне значення наукового дослідження в той час, як для її майбутнього і майбутнього світу визначальними є фундаментальні теми. (Як на мене, ви були повністю на боці Локтева). Але як, на вашу думку, поєднати «красиве і корисне» — тобто, орієнтацію на майбутнє з тим, що дає прибуток сьогодні?

— Безумовно, поділяю більшість думок академіка Вадима Локтева щодо ролі фундаментальних досліджень для держави і суспільства. Не буде фундаментальних досліджень, дуже скоро будуть згорнуті й прикладні. Як приклад можу навести сучасне матеріалознавство, завдяки якому високотехнологічні машинобудівні галузі в Україні отримують нові матеріали з унікальними покращеними властивостями (жароміцні зносостійкі сплави для авіа- і ракетобудування, турбобудування, матеріали для оборонної промисловості, електронно-променеві зварю-

вальні технології, технології тривимірного друку та інше). Але все це з'явилося на основі фундаментальних досліджень, які широко представлені в наших інститутах матеріалознавчого профілю. Без таких досліджень про зазначені впровадження годі було б і думати.

Більше того, не буде фундаментальної науки — не буде й належної освіти в таких галузях як математика, механіка, фізика, астрономія, хімія, біологія, гуманітаристика, бо добре навчити може тільки той, хто сам бере участь у дослідженні. Далі ще гірше. В країні забракне людей, здатних хоча би в загальних рисах осягнути новітні наукові досягнення. Вже сьогодні не так багато фахівців знають, що таке Великий адронний колайдер і відкритий на ньому бозон Хігса, в чому суть недавнього відкритих гравітаційних хвиль, що таке «Стандартна модель» елементарних частинок і її розширення, в який спосіб і на яких пристроях планують здійснити керовану термоядерну реакцію, як селекціонувати нові високоврожайні сорти зернових, як створювати вакцини і ліки проти нових інфекційних хвороб і т.д. і т.п. Я вже не кажу про науковий світогляд, який, як це не прикро, вже починає поступатися псевдонауковим поглядам.

— Ви обіцяли академіку Локтеву, що обов'язково розповісте прем'єр-міністру Денису Шмигалю про його виступ, перейнятий турботою про перспективи фундаментальних досліджень і належного ставлення до них держави...

— Після Загальних зборів НАН України я ще не мав зустрічі з прем'єр-міністром України Денисом Шмигалем. Але обов'язково дотримаю даної мною обіцянки при першій же нагоді. А от щодо моїх попередніх зустрічей з ним, то звісно ми говорили і про значення фундаментальних досліджень, і про досягнення наших науковців у фундаментальних галузях. Зокрема, під час останньої зустрічі я роз-

повів Денису Анатолійовичу про відкриття в ЦЕРНі за участі українських науковців нової частинки — оддерона. Ця новина його зацікавила і була схвально сприйнята. Йшлося і про багато інших речей: реформування Академії, фінансову підтримку наукових досліджень, роботу з талановитою науковою молоддю, участь Академії в роботах зі створення вакцин та інше. Взагалі маю сказати, що Денис Анатолійович прихильно ставиться до Академії і допомагає їй. Завдяки його підтримці Академія у 2021 році отримала додатково 120 млн. гривень, із них — 60 млн. гривень для будівництва службового житла для молодих вчених.

— Якою бачите Академію до завершення своєї першої виборної каденції? Що має змінитися?

— Ми живемо в епоху змін. Робити передбачення справа не дуже надійна. І все ж я сподіваюсь, що Академія успішно подолає всі виклики й проблеми і зміцнить свій статус вищої наукової установи України. Хочу бачити Академію динамічнішою й тісніше інтегрованою в європейську наукову спільноту. І ще дуже хочу, щоб Академія помолодшала, що і стане запорукою подальших успіхів.

— Не буду запитувати, чи мріяли ви в дитинстві стати президентом Академії наук, тим більше — змінювати Бориса Євгеновича Патона, чиє ім'я на час вашого студентства уже було відоме всьому Союзу. Але чи хотіли стати ученим, академіком, усе життя іти непротореними науковими шляхами?

— Іти в науку дуже хотілося. Дуже хотілося отримати щось таке, чого раніше до тебе ніхто не зміг зробити. Ну нехай зовсім маленьке, але твоє. Тим і жив, мрія привела мене до харківського університету, потім до кандидатського ступеня, а згодом і до докторського. А далі отримав пропозицію поєднати наукову кар'єру з організаційною. А далі — все відомо.

*Розмову вела
Лариса ОСТРОЛУЦЬКА*

Як називається столиця української фізики?

Або децю про громадянську відповідальність ученого

▼ *Закінчення. Початок на 1 стор.*

Натомість наголошу на іншому: хоча де факто значна частина університетських лекцій у Харкові далі звучить російською (і МОН на це традиційно заплющує очі — бо інакше довелось б визнати, що реальна ситуація відрізняється від декларованої), мовою середньої освіти навіть на Слобожанщині є вже майже на 100% українська. І якщо лекцію про Стандартну модель таки слухали якесь реальні старшокласники з Мерефи, Змієва чи Люботина, то російська мова доповіді (помножена на англійську — слайдів) явно не полегшила для них сприйняття матеріалу...

Отже, за підтримки ЦЕРН у незалежній Україні силами місцевих науковців було організовано й здійснено ще один ма-

ленький акт русифікації юних українців.

В аспекті майбутнього фізики це може призвести до двох різних наслідків. Якщо надалі держава таки проводитиме своє мовне законодавство в дію, і в Каразінському університеті українська мова таки посяде помітне місце і в фізичних спеціальностях теж, то частина молодих людей, для яких українська зусиллями різних «популяризаторів науки» лишиться принципово чужою, шукатиме способів учитися далі в Москві, або в близькому Белгороді...

А якщо «каразінські» фізики й надалі залишаться переважно російськомовними — вони ризикують повторити долю своїх одеських колег. Як відомо, в Одесі (колись теж славній фізичними традиціями)десь із п'ять

років тому припинив існування окремих фізичний факультет ОНУ імені І.Мечнікова. Причини проста: не стало студентів. Адже на фізику вступали переважно не «гонорові» одесити (їх більше приваблювала юридична академія), а скромні хлопці й дівчата з україномовної провінційної Одещини, Миколаївщини, Вінничини, Кіровоградщини. І за нових реалій вони почали обирати інші, україномовні виші в інших містах, нехтуючи ОНУ, де фізфак далі лишався майже всуціль російськомовним...

Не зупинятимуся на тій очевидній обставині, що російська давно вже не є міжнародною мовою науки. Років із десяти тому на організованому Єврокомісією форумі автор змушений був погодитися з думкою французького експерта (росіянина з поход-

ження): для науки пост-радянського простору ця мова відіграє відверто негативну роль, оскільки прив'язує українських, білоруських чи казахських учених до невеликого вже сьогодні «російськомовного гетто», не випускаючи їх на загальносвітові обшири, перепусткою куди сьогодні є лише англійська.

Тому в незалежній державі, якою є Україна, поруч із міжнародною мовою науку може обслуговувати ще й своя національна (=державна) мова, але в жодному разі не мова колишньої метрополії, яка вже сім років веде проти України неоголошену війну.

Лишається сподіватися, що Національна академія наук пошле колись зрозумілий сигнал керівникам харківських академічних установ: ті, хто обрав за мету — розбудувати українську

науку, повинні (незалежно від походження, рідної чи розмовної мови, політичних уподобань) виявляти громадянську лояльність до свого народу і своєї держави. Навіть попри абсолютно неприпустиме ставлення цієї держави до власних інтелектуальних еліт (це — тема окремої розмови, бо таке ставлення теж конче потрібно змінювати).

А до цієї громадянської лояльності безумовно належить і розуміння того, що «the native language for Ukrainians is Ukrainian», а дотеперішня (і, сподіваюсь, майбутня так само) столиця української фізики називається англійською таки «Kharkiv».

*Максим СТРІХА,
доктор
фізико-математичних наук,
професор*

Вступ-2021: пройти між «хвилями»

Другий рік поспіль вступна кампанія до закладів вищої освіти проходить в умовах пандемії COVID-19 і восьмий – від початку агресії Російської Федерації проти України. Якими ж є особливості та новачки цьогорічного вступу?

Про зміни та правила вступу-2021 розповіли, зокрема, під час регіональної наради-семінару, яку провело Міністерство освіти і України за участі представників адміністрації закладів вищої та фахової передвищої освіти і приймальних комісій, а також під час пресконференції «Вступна кампанія-2021 для абітурієнтів з тимчасово окупованих територій: виклики, ризики та перспективи», одним з організаторів якої є Фонд «Відкрита політика».

Під час наради-семінару директор департаменту вищої освіти МОН Олег Шаров наголосив, що фахівці МОН та ЗВО сподіваються, що вступна кампанія пройде за розкладом і без форсмажорів. Цьому сприяє те, що весняна хвиля коронавірусу відійшла, а ризики наступної поски що не критичні. «Також завдяки зусиллям 2020–2021 років, зокрема приймальних комісій ЗВО, ДП «Інфоресурс», направленим нормативної бази МОН разом із Мінцифри сьогодні маємо ситуацію, коли для вступників зменшено необхідність відвідувати заклади. Розраховуємо, що у приймальних комісіях багато людей не буде», – зазначив Олег Ігорович.

Директор департаменту розповів, що змін у цьогорічній кампанії небагато, найбільша з них – це корективи до Бюджетного кодексу щодо доступу до державного замовлення закладів вищої освіти приватної форми власності. Втім, за словами Олега Шарова, ці норми остаточно не врегульовані, тому лише 11 приватних ЗВО виявили інтерес щодо доступу до держзамовлення.

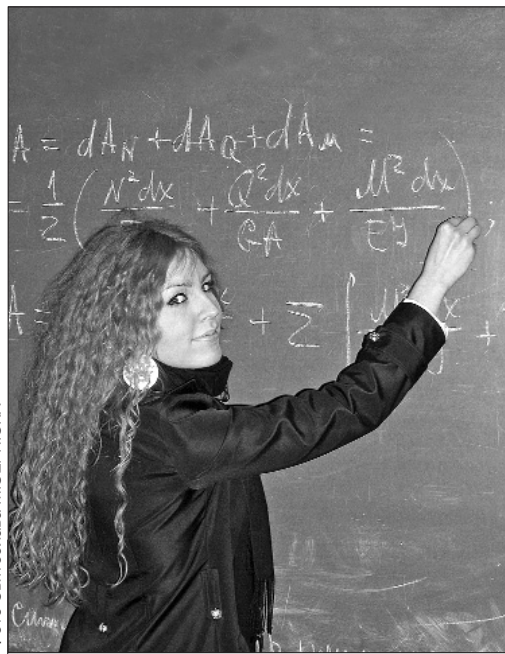
Вступаш? Розпишиш!

Директор департаменту також розповів, що цьогоріч буде розширено практику використання електронних кабінетів – для вступників на освітній рівень молодшого спеціаліста. Ще одна новачка – від вступників вимагатиметься кваліфікований електронний підпис.

Цьогорічне обов'язкове ЗНО з математики, як відомо, виявило чимало проблем (і з тестами, і, власне, з підготовкою учнів). Але абітурієнти, які отримали сертифікат, мають хороші «козири» під час вступу. Загалом, кількість вступників, які отримали сертифікат із позитивною оцінкою з математики, збільшилася від 132 тисяч (торік) до 168.

Обов'язковим у цьому році є єдиний вступний іспит з іноземної мови при вступі на магістратуру. Його вага у конкурсному балі становить не менш як 0,25. А для абітурієнтів, які вступають на спеціальність «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» у військових ЗВО, іспит складається за стандартами НАТО.

Ще один важливий нюанс – зняття обмежень на магістерську програму за спеціальністю 081 «Право». Раніше на цю спеці-

А що у нас із математикою? Фото: Святослава МІЗЕРНЮКА

альність можна було вступити лише після закінчення бакалаврату за спеціальністю «Право» та «Міжнародне право», а нині (за рішенням суду!) – з будь-якої спеціальності.

Тебе тут чекають!

Одним з найважливіших питань цьогорічної вступної кампанії є вступ молоді з анексованого Криму та тимчасово окупованих районів Донеччини та Луганщини. Тисячі вступників з ТОТ бачать своє майбутнє в Україні. Ні шалена антиукраїнська пропаганда, ні залякування не зупиняють абітурієнтів, котрі прагнуть навчатися в університетах України.

Яким же буде вступ-2021 для молоді з ТОТ? А також – як вступити до вищої освіти, який не має документа про освіту, українського паспорта і вже сім років не вивчав у школі українську мову та історію України?

На ці та інші запитання відповідь давали під час пресконференції «Вступна кампанія-2021 для абітурієнтів з тимчасово окупованих територій: виклики, ризики та перспективи» представники Міністерства освіти та науки, Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, державної установи «Урядовий контактний центр» та громадської організації «Фонд «Відкрита політика».

Головне – прийхати

З кожним роком кількість вступників з ТОТ збільшується. У 2016 році, наприклад, було зараховано 1008 студентів, у 2020 році – 2026.

Молодь з окупованих та прифронтових територій має можливість вступити до закладів вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти через центри «Донбас-Україна» та «Крим-Україна». Відсутність паспорта, сертифіката ЗНО та атестата про середню освіту не є перешкодою для вступу до омріяного закладу. Головне – прийхати!

Для організації вступу у квітні затверджено новий Порядок прийому осіб, які проживають на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, тимчасово окупованій території окремих районів Донецької та Луганської областей, у населених пунктах на лінії зіткнення. Він передбачає,

що абітурієнти можуть скласти Державну підсумкову атестацію в освітніх центрах, отримати документ державного зразка про базову середню освіту або повну загальну середню освіту та вступити до закладів освіти. Кожен абітурієнт може подати 5 заяв на різні спеціальності.

Освітні центри розпочали роботу 7 червня на базі 214 закладів вищої освіти і працюватимуть до 24 вересня.

Для того, щоб стати студентом, абітурієнт з ТОТ має обрати освітній центр «Донбас-Україна» або «Крим-Україна» (адреси та контакти ОЦ розміщено на сайтах МОН та «Доступна освіта»), особисто подати заяву та заповнити освітню декларацію. Потім на базі центру потрібно буде скласти два іспити Державної підсумкової атестації – з української мови та історії України та один профільний вступний іспит (його встановлює ЗВО).

Абітурієнти, які не мають українського атестата, можуть пройти річне оцінювання (та скласти ДПА) в освітньому центрі.

Прийом документів на бюджет на бакалаврські програми (чи магістерські медичного, ветеринарного чи фармацевтичного спрямування) триватиме до 20 липня; вступні іспити – до 20 липня; зарахування – до 12 години 23 липня.

Прийом документів на бюджет за програмою фахового молодшого бакалавра на базі одинадцяти класів триватиме до 18.00 26 липня, вступні іспити – до 2 серпня, зарахування відбудеться до 12 години 7 серпня.

Прийом документів за програмою фахового молодшого бакалавра на базі 9 класу триватиме до 18 години 13 липня, вступні іспити – до 24 липня, зарахування – до 12 години 31 липня.

У 2021 році, як і в минулих роках, у наказах про зарахування (із зрозумілих міркувань) прізвища вступників шифруватимуться.

Є запитання? Зайди в Telegram

Звісно, абітурієнтів та їхні родини хвилюють безліч питань. Чи потрібно вступнику проходити самоізоляцію після перетину кордону? (Ні, не потрібно) Що робити, якщо немає українського паспорта? Чи буде гуртожиток після вступу? На ці та інші запитання відповідають фахівці Урядової гарячої лінії. (Ця лінія раніше працювала у Фонді «Відкрита політика», з лютого 2020 року працює як урядова). Зателефонувати можна за номером 0-800-504-425 з понеділка по четвер з 9:00 до 18:00, у п'ятницю з 9:00 до 17:00.

Про настрої та сподівання людей з тимчасово окупованих територій свідчить величезна кількість дзвінків. З лютого 2020 року по травень 2021 року консультанти гарячої лінії прийняли їх близько 10 000.

Директорка державної установи «Урядовий контактний центр»

Ольга Холомеєва розповіла, що дзвінки з ТОТ Донеччини та Луганщини безкоштовні, для абітурієнтів з Криму вони тарифікуються як міжнародні. Саме тому пані Ольга радить кримчанам (і всім іншим також) скористатися чатами на сайті «Відкрита освіта». А також – безкоштовними каналами зв'язку у Viber, Whatsapp, Telegram; для людей з порушеннями слуху – Viber, Whatsapp, Telegram (+38 095 200 85 73).

Постери на блокпостах

– Навчання в Україні для дітей з окупованих територій – це долучення до європейських цінностей, можливість отримати документ державного зразка, працювати не лише в Україні, а й у будь-якій країні світу, – переконана виконавча директорка Фонду «Відкрита політика» Ірина Жданова. – Мрію, щоб поля Донбасу та степи Криму перетворилися з простору війни на простір інновацій...

Пані Ірина розповіла, що з 2016 року через освітні центри «Донбас-Україна» та «Крим-Україна» до закладів освіти країни вступили 8 тисяч 225 дітей. Ці історії успіху мотивують інших, показують, що молодь з окупованих територій люблять і чекають в Україні.

Інформаційну компанію щодо вступу-2021 Фонд «Відкрита політика» розпочав ще взимку. Спільно з Міністерством освіти і науки громадська організація розробила інформаційні матеріали для молоді з невідконтрольних територій: постери, стікери, буклети. Ці постери розміщені на контрольних пунктах в'їзду та виїзду (КПВВ) «Станія Луганська», «Щастя», «Новотроїцьке». Люди можуть сфотографувати буклет чи взяти маленький буклет з собою. Постери та буклети також розміщені в ЦНАПах, відділеннях Пенсійного фонду, банках, де отримують виплати люди з ТОТ. Відеоролики з історіями успіху дітей з окупованих районів показують і в потягах Укрзалізничці.

Також фахівці фонду провели навчання для 80 працівників освітніх центрів, розповіли, як відкрити центр, організувати систему документообігу тощо.

– Якщо сьогодні ми не надаватимемо доступ до освіти дітям з тимчасово окупованих територій, то вони дивитимуться в приціли РПГ, а не в лінзи телескопів і мікроскопів, – зазначила пані Ірина.

Курси і «сарафанне радіо»

У цьому році стартують також двомісячні безкоштовні підготовчі курси для молоді з ТОТ. Директорка Департаменту соціально-гуманітарної політики та внутрішньо переміщених осіб Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій Ірина Калупаха розповіла, що учні отримають гуртожиток та стипендію в розмірі 4 500 гривень на місяць. Мета курсів – допомогти здобути необхідні знання, адаптуватися на новому місці, налагодити зв'язки з однолітками.

Навчання розпочалося 29 червня і триватиме до 31 серпня.

Підготувала
Світлана ГАЛАТА

Здобутки та потенціал

Західному науковому центру НАН України та МОН України – 50 років!

Урочисте засідання наукової Ради Західного наукового центру НАН та МОЗ України відбулось в Актівній залі Львівського національного університету імені Івана Франка. У ньому взяли участь президент НАН України академік Анатолій Загородній, віцепрезидент НАН України, в. о. головного ученого секретаря академік Вячеслав Богданов, керівники Львівської облдержадміністрації, провідні вчені, викладачі львівських шкіл.

Голова Західного наукового центру академік Зіновій Назарчук розповів про основні етапи розвитку центру, його історію та досягнення.

Вагомим назвав внесок науковців центру у поступ української науки у своєму виступі президент Національної академії наук України академік Анатолій Загородній. Він назвав славнозвісні імена львівських учених, які почали писати його біографію.

Майже двадцять років очолював Центр видатний учений та організатор науки академік Ярослав Підстригач, який зробив великий внесок у становлення його як регіонального міжвідомчого науково-координаційного органу. Важливий внесок у подальший розвиток наукового центру, було зроблено також під головуванням академіків НАН України Ігоря Юхновського та Мар'яна Долішнього.

Президент НАН України зазначив, що сьогодні Західний науковий центр НАН України та МОН України координує діяльність 22 установ НАН України, понад 70 закладів вищої освіти різних форм власності та більш як 50 галузевих науководослідних та науково-виробничих установ. Тут працюють знані науковці, представники наукової еліти регіону. Тільки за підсумками останніх виборів 3 науковці регіону стали академіками і 8 – членами-кореспондентами НАН України.

Анатолій Загородній та Вячеслав Богданов вручили дипломи новообраним академікам і членам-кореспондентам НАН України, державні й академічні відзнаки нагородженим.

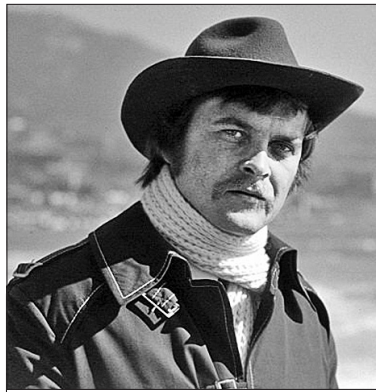
Того ж дня, у рамках урочистостей, присвячених 50-річчю утворення Західного наукового центру НАН України та МОН України, президент НАН України та супроводжуючі його особи відвідали також Інститут народознавства НАН України. Вони оглянули найвизначніші експонати збірки Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства, здійснивши екскурс від часів готики, ренесансу, бароко, ампіру, бідермаєру до наших днів, через зали годинників та інтерактивної музичної експозиції, завершивши екскурсію двома залами виставки «Керамічний код Івана Левинського», які тепер функціонуватимуть у постійній експозиції.

«Чорторійські марева-видіння» Мирослава Лазарука

15 червня виповнилося б 80 років Івану Миколайчуку — улюбленому вже кількома поколіннями актору, а також — кінорежисеру, сценаристу, лауреату Шевченківської премії. На Буковині гідно вшанували його ювілей. У Чернівцях та рідному селі Миколайчука — Чорторіє відбулося чимало заходів. І серед них — презентація роману Мирослава Лазарука «Чорторійські марева-видіння».

...Свій роман у новелах Мирослав Лазарук надіслав мені десь півроку тому. Однак, чесно кажучи, з великої емпатії до автора спочатку боялася навіть відкрити книжку.. Бо ж знаю, яке це випробування для письменника писати про відомих, та ще улюблених героїв кількох поколінь, про яких писано-переписано, тим паче при живих і пильних «свідках», перед якими не пофантазуєш...

Принаймні, сама навряд чи наважилась б на цей подвиг, хоча була трохи знайома з Миколайчуком, хоча більше з його невгамовним тестем, активним громадським діячем Буковини Євгеном Карп'юком, який був частим гостем у редакції «Молодого буковинця», де я тоді працювала. Чула багато гарного про тоді ще Івана Миколайчука і його дружину Марію Карп'юк від акторів чернівецького муздраттеатру ім. О. Кобилянської, з якого подружжя починало свою дорогу у велике мистецтво. Та особливо багато цікавого, правдивого й маловідомого про сходження «зорі» Івана вже Миколайчука на небозводі так званого українського поетичного кіно розповідав мені Іванів однокурсник по Київському інституту театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого і майстерні Віктора Івченка — кінорежисер Володимир Андрощук, автор-постановник 10-серійного фільму «Час збирати каміння». Не кажучи про те, що й сама відчувала ширшу симпатію до виконавця таких різнопланових кіноробіт Миколайчука, як роль Тараса Шевченка у фільмі «Сон», гуцула Івана

Іван Миколайчук, яким ми його пам'ятаємо

Палійчука у «Тінях забутих предків» Сергія Параджанова, романтичного Петра у «Білому птахові з чорною відзнакою», сільського філософа Фабіана з кінопритчі «Вавилон-XX», в якій він був і сценаристом, і режисером і виконавцем головної ролі... Ба! Навіть запорожця з «Пропало грамоти», на мій погляд, пропащої, бо ж українофобської — з вини і принуки радянських ідеологів кінострічки...

Отож, здавалося б, була я посвячена у всі таємниці Іванового стрімкого злету до всенародної слави, а відтак несподіваного, незаслуженого й незрозумілого для багатьох його шанувальників — «приземлення»... З огляду на це боялася розчаруватися в романі. Наважилась, коли почувла, що «Чорторійські марева-видіння» отримали поважну премію Літературно-наукового конкурсу ім. Воляників-Швабінських Фондації Українського Вільного Університету.

Та знову ж таки, прочитавши перший розділ «Стрича з вічним жидом», написаний таким крутим добірним гуцульсько-верховинським діалектом, стривожила: «Прекрасне динамічне образне письмо, однак... Хто його прочитає, коли я, все життя вивчаючи буковинські барвисті діалекти, дивовижні говірки, не годна половину втямляти, то що казати про масового всеукраїнського читача, який однозначно зацікавиться ек-

зотичними для нього «Чорторійськими маревами-видіннями»? Але чи осягне?».

Але чим ближче було до ювілею Івана Миколайчука, тим гостріше хотілося перейти убрід цей бурхливий Черемош пророцтв і містики, ці зачаровані нетрі й хаші чергової легенди про легенду українського кіно.

І сталося чудо! Сама не помітила, як слово за словом, сторінка за сторінкою поринала в стихію мови й епохи, від плоті і крові яких був митець! Тепер здавалося, що якраз перший розділ роману був тим чарівним ключем, який «відчиняв» невидимі двері у не такі вже й веселі авторські марева-видіння про життя-буття буковинця-гуцула Івана Миколайчука, народженого в переддень Другої світової війни, на помежів'ї двох держав, двох світів, у багатодітній бідній родині, багатством якої були тільки дивовижна гірська природа, спадщиною духовною — багатюща народна творчість, а перспективою — таланти, якими обдарував Господь Бог кожну дитину у цій простій селянській родині.

Тож наступні розділи-новели роману: «Два хрести на сонці», «Віно для молодої», «Райські арії», «Кормига», «Миця і Нуцко», надто «За хатою відійде душа» вже мене підкорювали — то феєричністю, то містичністю, то гіркою

реальністю, від якої не рятувала Івана Миколайчука навіть його «зоряна зірковість».

Сам же роман рятувало те, що сюжет його був «зав'язаний» на триєдиній взаємній любові Івана до рідного краю, Буковини й України, до кіно і дружини Марічки. Саме ці три його таїни, три вершини, три фортеці, врешті, три печалі — стали тими «трьома китами», на яких тримається хистка, міфологічно-містична світобудова авторських літературних марень-видінь, феєричних алюзій-ілюзій буденно-земного, далеко не святого і не завжди зірково-успішного життя народного улюбленця Івана Миколайчука.

Безперечною авторською удачею є вдало вибрана форма оповіді. І хоч Мирослав Лазарук означає свій твір як «роман в новелі», насправді, це «мікс» різних літературних жанрів: од історичного дискурсу, публіцистичного нарису, з його жорсткою, а почасти й жорстокою правдою життя — до одухотвореної народної легенди про лицаря на білому коні, або сучасного фентезі, які творять з хаосу спогадів, документальних свідчень, розповідей друзів і ближніх Івана Миколайчука його цілісний правдиво-привабливий образ, вартий любові й поваги, а з життєвської драми — високу оду, блискучу феєрію, з якої читачеві не хочеться виходити. Не хочеться, як дитині із зачарованого світу страшної казки із щасливим кінцем.

Але щасливого кінця нема. Є розділ «Відлучення» — гірке одкровення друзів про завуальовано-підступну заборону вчора ще «обласканому» Миколайчукові знімати кіно і зніматися в ньому. Тоді, в радянські часи, багатьох відлучали, багатьом забороняли, а багатьох не менш талановитих, але з «політично неблагодійною» біографією взагалі близько не допусkali до кінематографа. Але наразі йшлося про актора, який став не тільки символом українського

поетичного кіно, а, може, й цілого народу, української нації, яка в ті вже легендарні 1960-ті роки переживала водночас і духовний «підйом», і «надлом». І зачарування, й розчарування свободою творчого розквіту. Саме про це йдеться у розділі-новелі «Перемови-конверзації з чистилища», в якому автор скупю, але точно відтворює непросту тогочасну ситуацію в підрадянській Україні і її мистецтві.

Завершуються «Чорторійські марева-видіння» філософськими роздумами про цінність життя талановитої людини, митця і творця — новела «Іван і смерть», та елегійною сагою про людську вірність — «Таїна лебедина»... Однак, від цих релаксацій натомість християнського сприйняття релігії, тільки загострюється трагічне відчуття непоправної втраченої, яка стала наслідком неповної реалізованості генія, спровокованої недосконалістю світу, недалекості людей та заполітизованістю епохи.

Ну от! Незчулася, як одним дихом прочитала роман Мирослава Лазарука про Івана Миколайчука. Закрила книжку, зітхнула, заплющила очі, намагаючись повернутися в реальне життя, але марева-видіння не відпускали... І з цього літературно-кінематографічного хаосу ткалися образи багатоликого, водночас єдиносущого Миколайчука, а з глухого карпатського пралісу дзвінка луна доносила далеке:

— Іваааа! — Маріііііі!

Не знаю, чи мріяв про таку книжку про себе Іван Васильович Миколайчук? Чи рада їй Марія Євгенівна Миколайчук? Але знаю, що вона е! І її міг написати тільки близький по духу і крові Іванові — гуцул-буковинець талановитий письменник Мирослав Лазарук.

Галина ТАРАСЮК,
письменниця,
спеціально для «Світу»

ТВОРЧИСТЬ ЮНИХ

Учні Малої академії наук вибороли 15 нагород на Genius Olympiad 2021, яка відбулася у США 12 червня. Цьогоріч у зв'язку із всесвітньою пандемією коронавірусу захід проходив онлайн. Україна стала лідером Олімпіади за кількістю поданих заявок, за що отримала спеціальну нагороду. Нашу країну представляли 26 учасників із 25 проектами. Так, за результатами оцінювання, учні МАН здобули три срібні та чотири бронзові медалі, а також вісім спеціальних нагород.

До речі, Genius Olympiad — найбільший у світі конкурс наукових проектів екологічного спрямування. Змагання відбувається у кількох номінаціях: наука, робототехніка, бізнес, креативне письмо, мистецтво. Нинішнього року в Genius Olympiad взяли участь понад 1400 учасників з 84 країн світу.

Наші генії — серед найгеніальніших

«Медалі на Genius Olympiad — вже традиція для України. Але цього року ми отримали рекордну кількість нагород за всю історію участі України у конкурсі — 15 в різних номінаціях. Для юних науковців участь у Genius Olympiad — важливий і вагомий здобуток та чудовий старт для подальшої наукової кар'єри», — підсумував заступник директора з управління стратегічними проектами та міжнародних відносин МАН Євген Кудрявець.

Зокрема, срібну медаль на Олімпіаді здобула Олена Коваленко, яка винайшла екологічне джерело енергії. Розроблений нею апарат перетворює коливання гілок дерев на електричний

струм. Ще одне срібло — у Аліні Любаєвої — за фотопроєкт «Ні — пустелі з ПЕТ-пляшок». Дівчина описала масштабні проблеми та показала наслідки подальшої бездіяльності, зобразивши на світлині майбутнє дітей, якщо кожен не усвідомить важливість змін. Третій срібний призер — Мирослав Бур привернув увагу до змін клімату, написавши есе про майбутнє людства, посилаючись на прогнози науковців.

Бронза — у Олександра Шарля, результати його проекту дають змогу створити рослини, стійкі до глобального потепління. Яна Грицишин отримала бронзову медаль за оцінку екологічного значення гідроелектростанцій в

Україні з використанням біомаркерів двостулкового молюска. А Владислав Петров — за очищувач водної поверхні від сміття з використанням сонячної енергії. Розробка бронзової призерки Вікторії Панченко допоможе очистити річки без механічного втручання в екосистему. Це новий тип водних очисних споруд — наплавне біоплато понтонного типу.

Спеціальні призи на Genius Olympiad отримали також учнівські проекти: карта рослин-алергенів, економічно рентабельна технологія переробки відпрацьованих первинних хімічних джерел струму, система опалення приміщень та підігріву води «Біорактор», нітрогеновмісний

Срібна медалістка Олена КОВАЛЕНКО

сорбент, батареї на алюміній-повітряній основі, новий тип екологічно безпечної дорожньої інфраструктури для динамічної зарядки електромобілів та інші.

Голова редакційної колегії — президент НАН України академік **Анатолій ЗАГОРОДНІЙ**

світ

Головний редактор — **Лариса ОСТРОЛУЦЬКА**
Індекс газети «Світ» — 40744

Засновник:

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Реєстраційне свідоцтво

КВ №24830-14770ПР від 5 травня 2021 р.

Адреса редакції:

03056, Київ, проспект Перемоги, 37.

Відповідальність за достовірність інформації та реклами несуть автори та рекламодавці
Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій

Зам. 12

Газету віддруковано у ТОВ «Гнозіс»